

Universul juridic al *Matildei* (de Roald Dahl) - reprezentarea umoristică a abuzului și a neglijării copiilor

Matilda's Legal Universe (by Roald Dahl) - a Humorous Depiction of Child's Abuse and Neglect

Lucia IRINESCU¹, Ana-Maria GOLDAN²

Rezumat: Copilăria reprezintă cea mai importantă etapă din viața omului, întrucât reclamă formarea personalității, a abilităților dar și a cunoștințelor generale. Totodată, în plan legislativ, copilul ocupă o poziție centrală, astfel că putem discuta chiar despre un pedocentrism al dreptului. De la un simplu destinatar al bunurilor familiale, copilul a evoluat la statutul de subiect al drepturilor fundamentale, această trecere fiind marcată de introducerea conceptului cheie intitulat interesul superior al copilului. Deopotrivă, în planul relațiilor filiale, datorită orientării către nevoile copilului, s-a introdus și conceptul de responsabilitate părintească. Prin urmare, atunci când părinții vor pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin purtare abuzivă, neglijență gravă ori prin atingerea adusă interesului superior, se vor impune măsuri dure stabilite de către legiuitor. În acest context, *Matilda* reprezintă un roman adresat copiilor în care se discută despre valoarea familiei, despre importanța atașamentului părinților față de copii, respectiv despre repercusiunile abuzului și ale neglijării. Cine este familiarizat cu lucrările lui Roald Dahl știe că, prin intermediul scrierilor sale, autorul îi oferă cititorului o utopie în care copiii sunt la conducere iar adulții sunt răi, egoiști și ignoranți, deseori cu înfățișări fizice nemăgulitoare. Tocmai de aceea scriitorul le oferă copiilor din poveștile sale, în mod deliberat, mai multă putere decât ar putea avea aceștia în realitate. Din păcate, majoritatea copiilor care sunt hărțuiți și abuzați de familiile lor nu ajung niciodată să se apere. Adesea, ei sunt forțați să suporte chinul, până când sunt suficient de mari pentru a se îndepărta și, chiar și atunci, le este greu să se elibereze. În cadrul lucrării de față vom explora modalitatea în care autorul Roald Dahl utilizează umorul și fantezia, pentru a masca subiecte dificile precum abuzul copiilor și violența în familie. În acest sens, ne vom întreba dacă umorul poate reduce din gravitatea abuzului la care este expusă Matilda, de-a lungul copilăriei sale.

Cuvinte-cheie: abuz, neglijare, copil, familie, umor, autoritate părintească.

¹ Conf. univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România, e-mail: lucia.irinescu@uaic.ro.

² Asist. univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România, e-mail: maria.goldan@uaic.ro.

Abstract: Childhood is the most important stage in human life, as it requires the formation of personality, skills and general knowledge. At the same time, in legislative terms, the child occupies a central position, so much that we can even talk about a pedocentrism of law. From a simple receiver of family assets, the child has evolved to the status of a fundamental rights subject, this transition being marked by the introduction of the key concept entitled the best interests of the child. Likewise, in the plan of filial relations, due to the orientation towards the needs of the child, it has been introduced the concept of parental responsibility. Therefore, when parents endanger the life, health or development of the child through abusive behaviour, serious negligence or violation of the best interests, tough measures established by the legislator will be imposed. In this context, *Matilda* is a novel addressed to children in which are discussed the value of family, the importance of parental attachment to children and the repercussions of abuse and neglect. Anyone familiar with Roald Dahl's works knows that, through his writings, the author offers the reader an utopia in which children are in charge, and adults are evil, selfish and ignorant, often with unflattering physical appearances. That is why the writer deliberately gives to the children more power in his stories than they might have. Unfortunately, most children who are bullied and abused by their families never get to defend themselves. Often, they are forced to endure the torment, until they are old enough to walk away, and even then, they find it difficult to escape. In this paper, we will explore how the author Roald Dahl uses humour to mask difficult topics such as child abuse and domestic violence. In this regard, we will ask whether the humour can reduce the severity of the abuse that Matilda is exposed to throughout her childhood.

Keywords: abuse, neglect, child, family, humour, parental responsibility.

1. Aspecte introductive privind viața și opera lui Roald Dahl

Roald Dahl, scriitorul cu suflet de copil, s-a născut în anul 1916 la Cardiff din părinți imigranți norvegieni³. Educația acestuia a fost puternic influențată de sistemul școlar britanic și de autoritatea adulților cărora nu li se putea opune. În acest fel Roald Dahl a dezvăluit, în multe dintre scrierile sale, portretul unor personaje răutăcioase și abuzive, oferind cititorului o imagine utopică, în care copiii se află la conducere. De cele mai multe ori, pe adulți i-a prezentat ca fiind egoiști, cu o inteligență medie și cu înfățișări fizice deloc măgulitoare. În acest fel, scriitorul a considerat că le poate oferi copiilor indicii despre personajele negative din poveste. Întrucât, de cele mai multe ori, autorul glorifică acțiunile grotești ale copiilor și opoziția acestora față de adulți, a fost considerat un scriitor controversat⁴. A decedat în anul 1990 la Oxford, lăsând moștenire lumii o colecție impresionantă de scrieri, multe dintre acestea fiind ulterior ecranizate. Această colecție a avut o influență semnificativă și în istoria literaturii engleze de la sfârșitul secolului al XX-lea, grație personajelor neobișnuite și a umorului sarcastic.

³ A se consulta, în acest sens, articolul *Roald Dahl's complicated character*, [online] la adresa web: <https://www.britannica.com/video/biography-british-author-roald-dahl/293563>, accesată la data de 12.06.2025.

⁴ H. Anderson, *The dark side of Roald Dahl*, [online] la adresa web: <https://www.bbc.com/culture/article/20160912-the-dark-side-of-roald-dahl>, accesată la data de 12. 06. 2025.

Cu aproximativ 4 ani înainte de moartea sa, Roald Dahl a scris o poveste autobiografică, intitulată *Boy: Tales of Childhood*, pe care a considerat-o ca fiind o colecție de evenimente miraculoase, dar adevărate, petrecute de-a lungul copilăriei sale din Anglia și din Norvegia. În cadrul acestei povești regăsim amintirile sale din anii de școală, adesea umbrite de acțiunile unor profesori autoritari și subiectivi. Practic, autorul dezvăluie că fiecare școală pe care a urmat-o era condusă de un director dornic să-și pedepsească elevii, indiferent de nevinovăția acestora⁵. În acest fel, putem afirma că trecutul lui Roald Dahl în sistemul educațional pare să fi jucat un rol decisiv în crearea de personaje abuzive și răutăcioase.

Prin intermediul scrierilor sale, Roald Dahl pare că își răzbună trecutul. El le oferă copiilor o putere uimitoare, pentru a reuși să depășească personajele dictatoriale din poveste. În acest fel, copiii din scrierile sale dețin curajul pe care el nu l-a avut în copilărie, iar procesul de redactare poate fi considerat o experiență cathartică pentru autor. Roald Dahl dă peste cap lumea convențională a poveștilor, lăsând copiii la conducere și amenințând autoritatea adulților. În acest tipar neconvențional se încadrează și romanul *Matilda*. Inspirația autorului pentru crearea universului unei fete curajoase se regăsește în experiența proprie din sistemul școlar britanic, portretizat în romanul autobiografic sus-amintit *Boy: Tales of Childhood*. Autorul a păstrat un ton anti-autoritar pentru mulți ani astfel că a reușit crearea mai multor universuri în care copii neputincioși devin personaje puternice și curajoase. În legătură cu acest aspect, Dieter Petzold consideră că poveștile care implică omnipotența copilului sunt „necesare pentru dezvoltarea lor”⁶. Pe de altă parte, Jonathan Culley a subliniat că tocmai omnipotența poate încuraja copiii să se angajeze în acțiuni grosolane, fără a-și da seama neapărat de consecințe⁷.

Pentru a aprecia cât mai bine locul lui Roald Dahl în literatura pentru copii, este necesar să percepem legătura strânsă dintre lucrările sale și folclorul britanic⁸. Ambele scrieri presupun personaje exagerate cu trăsături evident portretizate în bine și rău, un narator care te însoțește pe tot parcursul lecturii, situații neașteptate și întâmplări fantastice, violență, tematici repetitive și un final în care eroul învinge puterea răului. De pildă, la finalul romanului *Matilda*, fetița care fusese deprimată și hărțuită, se transformă într-un personaj matur și puternic, capabil să schimbe conducerea unei școli și cursul propriei vieți. Așadar, afirmăm că stilul lui Dahl este adânc înrădăcinat în folclorul convențional, aspect dezvăluit în majoritatea

⁵ A se consulta, în acest sens, R. Dahl, *Boy: Tales of Childhood*, Editura Penguin Books, Londra, 2011.

⁶ D. Petzold, „Wish-fulfilment and subversion: Roald Dahl's Dickensian Fantasy *Matilda*”, în *Children's Literature in Education*, vol. 23, 1992, pp. 185-193, DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01134005>.

⁷ J. Culley, Jonathan, „Roald Dahl-It's about Children and It's for Children-But Is It Suitable?” în *Children's Literature in Education*, vol. 22, pp. 59-73, DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01139908>.

⁸ Pentru o analiză a folclorului britanic, a se vedea E. Oring, *Just Folklore. Analysis, Interpretation, Critique*, Editura Cantilever Press, California, 2012.

scrierilor sale. Toate caracteristicile sus-menționate au contribuit la popularitatea scriitorului în rândul cititorilor, fiind un creator de basme motivaționale.

Quentin Blake, ilustratorul poveștilor și colaboratorul apropiat al lui Roald Dahl pentru mulți ani a dezvăluit că, la bază, scrierile nu sunt altceva decât niște basme: „People who criticize him don't see that even real people are simply ogres and witches”⁹. Mai mult decât atât, Jonathan Culley susține că popularitatea poveștilor sale nu provine doar din aprecierea conștientă a cititorilor ci și din „satisfacția inconștientă resimțită ca urmare a transformării personajelor și a situațiilor *de facto*”¹⁰. Potrivit autoarei Barbara Richter, „copiii vor citi poveștile lui Dahl care conțin situații ciudate sau periculoase deoarece încă nu înțeleg pe deplin cum funcționează lumea, astfel că realitatea pentru ei va fi mai înfricoșătoare și mai confuză decât pentru un adult”¹¹.

În fine, nu trebuie să ometem faptul că, în ciuda legăturii și a preferinței sale pentru poveștile destinate copiilor, operele se confruntă cu aceleași probleme ca majoritatea cărților adresate publicului tânăr: sunt gândite și scrise de un adult. Întrucât autorul avea șaptezeci de ani atunci când a scris *Matilda*, s-ar putea spune că era prea bătrân pentru a reda mentalitatea unui copil de cinci ani. Așa putem explica maturitatea copilei, redată cu acuratețe în narațiune, în ciuda absenței unei experiențe de viață. În același timp, să nu ometem faptul că, autorul a reușit să redea, în aceeași perioadă, propria copilărie în cadrul romanului *Boy*, amintit anterior. De fapt, prin autobiografie, Dahl demonstrează că a avut amintiri destul de clare din copilăria proprie, despre experiențe, gânduri și emoții trăite ca elev, aspecte care l-au ajutat să devină un scriitor desăvârșit de ficțiune pentru copii. Totuși, oricât de mult ar fi fost Dahl în contact cu amintirile sale din copilărie, aceasta nu compensează cu faptul că se resimte o diferență între naratorul adult și personajul copil.

Conchidem prin a afirma că Roald Dahl reprezintă unul dintre cei mai îndrăgiți autori de cărți pentru copii iar scrierile sale dovedesc măiestrie în privința expunerii disimulate a unor situații incomode. Ceea ce ne fascinează, de fapt, este mesajul cameleonic descifrat diferit, în funcție de maturitatea cititorului. Deși, la o primă lectură, am fi tentați să susținem că abordarea autorului reprezintă o simplă răzbunare caricaturală, vom descoperi că tehnicile sale sunt cât se poate de subtile. Acesta este și motivul pentru care fanteziile sale s-au lovit constant de dezaprobară părinților ori a profesorilor, care le-au considerat nepotrivite ori periculoase¹².

⁹ S. Janeczek, *The Role of Violence in Roald Dahl's Fiction for Children*, teză susținută la Universitățile Wien, 2014, p. 53 și urm., [online] la adresa web: <https://services.phaidra.univie.ac.at/api/object/o:1308812/get>, accesată la data de 12.06.2025.

¹⁰ J. Culley, „Roald Dahl (...) art. cit., p. 71.

¹¹ B. Richter, „Roald Dahl and Danger in Children's Literature”, în *Sewanee Review*, vol. 123, nr. 2, 2015, pp. 324-334, [online] la adresa web: <http://www.jstor.org/stable/43663051>, accesată la data de 13.06.2025.

¹² P. Maneeysakul, *Repositioning Roald Dahl: Morality and Fantasy in Dahl's Life and Writing for Children*, Teză în Filosofie susținută la University of Hull, 2021, p. 4, [online] la

2. *Matilda* – o lectură nepotrivită? Analiza formelor de violență și a neglijării din perspectivă narativă

De-a lungul timpului, conceptele legate de copii și de copilărie au suferit schimbări semnificative, dată fiind evoluția societății. O primă modalitate de a explora felul în care a avut loc transformarea conceptelor sus-menționate este reprezentată de analiza literaturii pentru copii¹³. În acest sens, autorii afirmă că mentalitatea populației s-a schimbat începând cu secolul al XIX-lea, când „copiii nu au mai fost priviți ca o povară a familiei, ci ca persoane care necesită îngrijire, admirație și răsfăț”¹⁴. Pe măsură ce familiile continuau să se alăture clasei de mijloc, resursele financiare destinate copiilor au sporit. Cărțile nu mai reprezentau un simplu material didactic, ci erau scrise cu scopul de a stimula imaginația copiilor și de a le oferi divertisment. Acest aspect avea să reprezinte poarta către epoca de aur a literaturii pentru copii, în care vânzările de cărți au explodat¹⁵. Totuși, Andrea Immel consideră că a existat un interes diferit pentru literatură, dată fiind clasa socială de proveniență a copilului. În acest sens, s-a susținut că fiul unui fermier din mediul rural englezesc nu era expus acelorași povești și cărți precum fiul unui aristocrat din Londra¹⁶. Totodată, parcursul literar al copiilor era influențat puternic de mediul familial. Înainte de a citi singuri, li se citește de către părinți sau profesori, ceea ce înseamnă că, prin lectură se vor modela interese și alegeri literare. În fine, pentru că mediul familial ajunge să influențeze atât de mult universul literar al copilului, autorii acordă o atenție importantă și legăturilor de familie: povești despre orfani care își găsesc un rost în viață precum *Harry Potter* sau *Oliver Twist*, povești despre copii abuzați care devin curajoși precum *Matilda* ori despre familii sărace care primesc o șansă precum personajele din *Charlie și Fabrica de ciocolată*. Toate acestea demonstrează că tematica destinată legăturii de familie este actuală și motivațională.

Dar ce se întâmplă atunci când autorii adoptă o atitudine subversivă față de familie? Ca urmare a promovării literaturii pentru copii, s-au iscat numeroase controverse cu privire la textele considerate potrivite pentru lectură. Însăși sintagma „literatură pentru copii” a devenit dificil de definit pentru că sensul termenilor copilărie și copil a variat în timp. Este *Matilda* o lectură potrivită pentru copii? Desigur, autorul, ca parte a discursului literar se confruntă cu critici iar Roald Dahl nu a fost imun la valul de dezaprobare venit din partea părinților și a profesorilor. În calitate de scriitor de ficțiune pentru copii, se poate dovedi dificilă

adresa web: <https://core.ac.uk/download/556181005.pdf>, accesată la data de 13.06.2025.

¹³ În acest sens, C. Hintz, E. L. Tribunella, *Reading Children's Literature: A Critical Introduction*, Editura Bedford St. Martin's, New York, 2013.

¹⁴ *Ibidem*, p. 61.

¹⁵ *Ibidem*, p. 68.

¹⁶ A. Immel, capitolul „Children's Books and Constructions of Childhood” în M. O. Grenby și A. Immel (ed.), *The Cambridge Companion to Children's Literature*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2009, pp. 19–34, [online] la adresa web: https://assets.cambridge.org/97805218/68198/frontmatter/9780521868198_frontmatter.pdf, accesată la data de 14.06.2025.

îndeplinirea cerințelor din partea părinților, a profesorilor și elevilor în ceea ce privește textul potrivit pentru lectură. Operele lui Roald Dahl, scrise în ultimii ani ai vieții sale, au fost și sunt frecvent subiectul unor controverse pe motive de violență, rasism sau neglijare. Aceste texte prezintă, de cele mai multe ori, adulți lipsiți de moralitate și o viziune subversivă asupra formelor de autoritate. Totodată, în scrierile lui Dahl, atât autorul cât și naratorul pretind că sunt mereu de partea copilului și împotriva adultului. Ambivalența autorului față de autoritate, de instituții ori de familie este examinată cu atenție de cei care îl critică mai ales pentru că, astăzi, copilăria reprezintă o stare sau un concept protejat. În cadrul secțiunii de față ne vom orienta investigația înspre relația dintre moralitate, lectură și interpretare în opera *Matilda*.

Romanul *Matilda* a fost publicat pentru prima dată în anul 1988 și s-a bucurat de un succes răsunător¹⁷. Inițial, se pare că această carte a fost scrisă pentru nepoata lui Roald Dahl¹⁸ iar autorul nu a avut intenția de a o face cunoscută și publicului larg. Totuși, ca urmare a publicării sale, numeroase cărți audio, filme și piese de teatru au luat naștere având la bază firul poveștii lui Dahl, despre fetița curajoasă, cu inteligență sclipitoare, dar în același timp neglijată și supusă diverselor forme de violență. Matilda Wormwood este o copilă cu o inteligență peste medie, care învață singură să citească și să scrie. Naratorul o consideră o fetiță extraordinară, „and by that I mean sensitive and brilliant”¹⁹. Înainte de a ajunge la școala primară, o bună parte din lecturile anilor de studiu au fost deja acoperite, în urma vizitelor dese la biblioteca locală. Deși părinții ei sunt de părere că ar fi mai bine să se uite la televizor decât să citească, Matilda își petrece majoritatea timpului în bibliotecă, împrietenindu-se cu domnișoara Phelps, o bibliotecară amabilă, care o va ajuta să descopere marii scriitori ai lumii.

Încă de la începutul cărții, familia Matildei este ilustrată în contrast cu ea. Domnul Wormwood este vânzător de mașini la mâna a doua și folosește diverse metode ilegale, pentru a-și păcăli clienții. Doamna Wormwood, căreia îi lipsește instinctul matern, preferă să-și petreacă timpul jucând bingo iar fratele Matildei, pe nume Michael, o necăjește pe fetiță cu fiecare ocazie ce se ivește. Pentru familie, Matilda este „nothing more than a scab”²⁰ și se confruntă adesea cu insulte din partea tatălui. De pildă, acesta i se adresează cu formule precum „you are stupid”²¹ sau „ignorant little twit”²² și o acuză că a trișat atunci când oferă răspunsul mai

¹⁷ R. Dahl, *Matilda*, Editura Penguin Group, New York, 1988, [online] la adresa web: <https://www.learnwithliann.com/wp-content/uploads/2024/04/Matilda-Full-Book.pdf>, accesată la data de 14.06.2025.

¹⁸ M. O. Grenby, *Children's Literature*, Editura Edinburgh University Press, Edinburgh, 2014, p. 16.

¹⁹ R. Dahl, *Matilda* (...) op. cit., p. 10.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 78.

²² *Ibidem*, p. 20.

repede decât Michel la o problemă de matematică²³. Trebuie să remarcăm faptul că, în acest roman, membrii familiei sale sunt numiți de autor tatăl, mama sau fratele. Prin evitarea utilizării pronumelui și a articolului hotărât, se accentuează îndepărtarea Matildei față de familie. Lucrurile se complică atunci când Matilda începe școala, din pricina pedepselor domnișoarei Trunchbull, directoarei școlii. Totuși, școala îi oferă fetei și salvarea finală, întrucât acolo își va face primii prieteni și o va cunoaște pe Miss Honey, învățătoarea care a trecut printr-o copilărie la fel de zbuciumată și care o va adopta pe Matilda. Deși privită ca o salvatoare a Matildei, Miss Honey este izolată social și își reprimă în mod voluntar trăirile și gândurile, pentru a-și ascunde amintirile terifiante din copilărie. Cu privire la adopția finală a fetei, Clementine Beauvais susține că „adoptarea Matildei de către o învățătoare reprezintă o absorbție completă, de către un sistem educațional binevoitor (...) a copilului genial care îi va susține ulterior valorile”²⁴.

Așa cum reiese și din romanul *Matilda*, personajele copii din poveștile lui Dahl se confruntă adesea cu o viață dificilă din pricina adulților, care joacă un rol negativ. Aceștia din urmă sunt neglijenți și abuzivi iar copii descoperă că viața este dezamăgitoare. În loc să îi protejeze, adulții par să creadă că vârsta le oferă privilegiul de a menține o poziție dictatorială și de a-i trata pe copii așa cum își doresc. Aici putem oferi ca exemplu părinții Matildei, descriși de autor „the worst kind of parents”²⁵, respectiv pe domnișoara Trunchbull, directoare școlii care o consideră pe Matilda „a beast (...) and a gangster” și refuză să admită calitățile de geniu ale acesteia²⁶. În situații grele, copiii își dau seama că adoptarea unei poziții de pasivitate nu le este de folos, astfel că decid să găsească o cale de supraviețuire. Totul se petrece ca într-un joc al copilăriei, unde eroul scapă din mâinile personajului negativ, dovedind curaj și istețime. Este și cazul Matildei care, grație puterilor sale miraculoase, prinde curaj și înfruntă situațiile negative. Ea ripostează față de tatăl său și îi atrage atenția că activitățile pe care le întreprinde sunt imorale: „you’re cheating people. It’s dirty money. I hate it”²⁷. Trucul cu lipici pe pălărie îl va face pe tatăl ei să-și piardă temporar obiceiul de a se lăuda și de a o necăji. La finalul cărții, autorul pare că vine în ajutorul Matildei și alege să elimine puterea negativă din poveste prin diverse metode precum: determinarea agresorului să părăsească definitiv locul (alungarea domnișoarei Trunchbull din școală), transformarea agresorului (minimizarea rolului lui Michael din poveste, reducerea la tăcere a acestuia) sau dispariția acestuia pentru totdeauna (plecarea părinților Matildei)²⁸.

²³ *Ibidem*, pp. 55-56: „No one in the world could give the right answer just like that, especially a girl! You’re a little cheat, madam, that’s what you are! A cheat and a liar!”

²⁴ C. Beauvais, „Child Giftedness as Class Weaponry: The Case of Roald Dahl’s *Matilda*” în *Children’s Literature Association Quarterly*, vol. 40, nr. 3, pp. 291-299, DOI:10.1353/chq.2015.0036.

²⁵ R. Dahl, *Matilda (...)*, op. cit., p. 9.

²⁶ *Ibidem*, p. 86.

²⁷ *Ibidem*, p. 19.

²⁸ J. M. Held (ed.), *Roald Dahl and Philosophy: A Little Nonsense Now and Then*, Editura Renman and Littlefield, London, 2014, p. 176.

Am amintit mai sus faptul că, Matilda era frecvent agresată de membrii familiei sale. Atât agresivitatea cât și violența reprezintă termeni folosiți în mod echivalent, în limbajul cotidian. Totuși, agresivitatea pare un termen care ne trimite mai degrabă către exprimarea unei emoții. În același timp, violența denotă forma vizibilă a agresivității, un comportament în sine. Prin urmare, trebuie să menționăm că violența reprezintă agresivitatea pusă în acțiune. Avem ca reper *Dicționarul Oxford English*, care definește agresivitatea precum: „sentimentul de furie sau de antipatie ce presupune un comportament ostil sau violent”²⁹. Conform aceluiași dicționar, violența se referă la „un comportament care implică forță fizică menită să deterioreze sau să rănească pe cineva sau ceva”³⁰. Întrucât recunoaștem numeroase pasaje care ilustrează agresivitatea, romanul *Matilda* a fost intens contestat de cititorii adulți³¹. Totodată, autorul își exprimă mai profund sentimentul de susținere față de copii, decât în celelalte scrieri ale sale, dată fiind imaginea puternic negativă a adulților³². De pildă, Agatha Trunchbull, directoarea școlii, este ilustrată de autor ca fiind o persoană violentă dar ridicolă. Ea abuzează de puterea pe care o are, pentru a-i maltrata pe elevii aflați în grija sa. În timpul unei vizite săptămânale, domnișoara Trunchbull ridică în aer doi copii, apucându-i de păr și de urechi³³. Potrivit convingerilor sale, frica și violența este singurul mod de a-i face să copii să învețe: „You take it from me, it’s no good just telling them. You’ve got to hammer it into them”³⁴. Mai mult decât atât, se pare că directoarea școlii are numeroase modalități neobișnuite de a le oferi elevilor o lecție. Într-o secvență din carte, Trunchbull îl torturează și îl umilește public pe Bruce Bogtrotter, pentru că i-a furat o felie din tortul ei preferat de ciocolată³⁵. Conform șirului de evenimente prezentate de narator, directoarea îi adună pe toți elevii în sala de festivități și aduce un tort enorm de ciocolată, forțându-l pe Bruce să mănânce tot din farfurie. Principala teamă a elevilor era că tortul poate fi otrăvit, însă adevărata pedeapsă a constat tocmai în îndoparea bietului copil cu un tort imens³⁶. Totodată, forțarea elevilor să privească o astfel de scenă servește scopului domnișoarei Trunchbull de a se prezenta pe sine ca fiind puternică și de neînving. Naratorul susține că domnișoara Trunchbull ducea pedepsele până la capăt, astfel încât părinții să nu-i poată crede

²⁹ A se vedea termenul *agressivity* în *Oxford English Dictionary*, [online] la adresa web: https://www.oed.com/dictionary/aggressivity_n?tab=factsheet#12008741, accesată la data de 16.06.2025.

³⁰ A se vedea termenul *violence* în *Oxford English Dictionary*, [online] la adresa web: https://www.oed.com/dictionary/violence_n?tab=factsheet#15620193, accesată la data de 16.06.2025.

³¹ D. Petzold, „Wish-fulfilment and subversion: Roald Dahl's Dickensian Fantasy *Matilda*”, (...) *art. cit.* p. 191.

³² R. Dahl, *Matilda* (...), *op. cit.*, p. 185.

³³ *Ibidem*, p. 148 și p. 152.

³⁴ *Ibidem*, p. 155.

³⁵ *Ibidem*, p. 118.

³⁶ *Ibidem*, p. 127: „You stole cake! And now you’ve got cake! What’s more, you’re going to eat it! You do not leave this platform and nobody leaves this hall until you have eaten the entire cake that is sitting there in front of you!”.

pe copii, în eventualitatea în care ar fi avut curajul să povestească. Prin stabilirea personalității sale ca fiind una rea, brutală și nemiloasă, directoarea poate fi sigură că fiecare membru al școlii sale, inclusiv profesorii, se vor teme de ea permițându-i astfel să-și impună voința asupra tuturor supușilor săi, instalând teroare.

O altă întâmplare care dezvăluie cruzimea pedepselor aplicate de domnișoara Trunchbull îi este adusă la cunoștință Matildei de către o elevă mai mare, pe nume Hortensia. Aceasta din urmă îi relatează despre Chokey afirmând că este un dulap înalt și îngust, cu pereți de ciment și cu bucăți de sticlă spartă peste tot, astfel încât să nu permită rezemarea sau ghemuirea elevilor³⁷. Analizând afirmațiile Hortensiei cu privire la instrumentul de tortură folosit de directoarea Trunchbull, putem deduce că scopul acestuia era de a-i pedepsi fizic pe elevi și de a le provoca traume emoționale, cel puțin temporare. Însăși eleva susține că, după ce a stat o zi întreagă închisă în dulap, se comporta foarte ciudat: „I was off my rocker when she let me out. I was babbling like an idiot”³⁸. În fine, pe lângă aceste pedepse cu iz medieval, directoarea îi jignește adesea pe elevi și îi amenință: „I'll very soon rub you out if you try getting clever with me”³⁹ sau „I have often thought of inventing a spray for getting rid of small children. How splendid it would be to walk into this classroom with a gigantic spray-gun in my hands and start pumping it. Or better still, some huge strips of sticky paper. I would hang them all round the school and you'd all get stuck to them and that would be the end of it”⁴⁰. La o primă vedere, textul pare nepotrivit pentru cititorul copil însă, tocmai exagerarea afirmațiilor și a pedepselor contribuie la ridiculizarea personajului, astfel încât copilul să nu perceapă pericolul din poveste.

În cazul romanului de față, părinții Matildei sau domnișoara Trunchbull nu sunt singurele personaje care utilizează violența. Conform naratorului, într-o seară Matilda cere permisiunea de a părăsi sufrageria unde familia obișnuia să mănânce. Tatăl ei refuză, motivând că masa este o reuniune de familie⁴¹. Prin urmare, Matilda decide că ar fi mai bine să-și pedepsească părinții de fiecare dată când aceștia sunt cruți față de ea, întrucât: „a small victory or two would help her to tolerate their idiocies and would stop her from going crazy”⁴². Prima pedeapsă îi este aplicată tatălui, atunci când fetița decide să folosească un lipici rezistent pentru a unge marginea pălăriei acestuia⁴³. Ajuns la garaj, bărbatul observă că nu-și poate scoate pălăria iar întâmplarea devine comică deoarece va fi forțat să o poarte întreaga zi, ba chiar va trebui să doarmă cu ea pe cap⁴⁴. În mod miraculos, evenimentul cu

³⁷ *Ibidem*, p. 104: „You have to stand more or less at attention all the time when you get locked up in there. It's terrible”.

³⁸ *Ibidem*, p. 106.

³⁹ *Ibidem*, p. 152.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 156.

⁴¹ *Ibidem*, p. 28: „supper is a family gathering and no one leaves the table till it's over”.

⁴² *Ibidem*, p. 29.

⁴³ *Ibidem*, p. 30.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 36.

pălăria pare să-l fi liniștit pe tatăl ei o perioadă. După un timp însă, tatăl își va relua vechiul obicei de a o intimida și de a o jigni.

O altă secvență în care Matilda le joacă farse adulților care o necăjesc este cea cu papagalul. Fetița împrumută papagalul vecinului și-l ascunde în șemineu. Odată strânsă familia în sufragerie, papagalul începe să vorbească iar membrii familiei se sperie, crezând că un hoț a intrat în casă ori că sunt bântuiți⁴⁵. În fine, amintim aici și de situația în care Matilda toarnă conținutul sticlei de vopsea pentru păr blond platinat a mamei în uleiul de păr al tatălui. Întreaga scenă stârnește haos în rândul familiei și amuzament pentru cititori, grație felului în care este relatată de către narator⁴⁶. Aceste incidente nu le provoacă membrilor familiei vreo suferință fizică deosebită, ci îi pune în circumstanțe neplăcute. Prin urmare, putem conchide că, în timp ce părinții Matildei precum și domnișoara Trunchbull folosesc violența într-un mod direct, metodele fetei sunt subtile și indirecte.

Analizând exemplele ilustrate mai sus, putem afirma că majoritatea scenelor violente reprezintă încercările personajelor de a stabili și de a perpetua puterea. Încă de la începutul poveștii, ne este prezentată o ierarhie socială a puterii: părinții Matildei sunt puternici, în timp ce ea este neputincioasă. Pe măsură ce Matilda începe să-și depășească părinții din punct de vedere intelectual, ea va deveni ținta agresivității și a umilinței, așa cum reiese chiar din următorul pasaj: „With frightening suddenness the father now began ripping the pages out of the book in handfuls and throwing them in the waste-paper basket. Matilda froze in horror. The father kept going. There seemed little doubt that the man felt some kind of jealousy. How dare she, he seemed to be saying with each rip of a page, how dare she enjoy reading books when he couldn't?”⁴⁷.

Pe lângă diversele forme de violență prezentate în carte, cititorul regăsește și pasaje care ilustrează neglijența față de copii. Când Matilda nu este umilită sau certată, părinții o ignoră. De exemplu, în timp ce domnul Wormwood este la garaj, Michael la școală iar doamna Wormwood joacă Bingo, Matilda rămâne singură în casă⁴⁸. Neglijența părinților merge atât de departe încât aceștia ratează momentul înscrierii la școală, ceea ce va conduce la o înmatriculare în sistemul educațional, cu o jumătate de an mai târziu față de cât ar fi fost normal⁴⁹. Despre neglijență discută și Dieter Petzold, atunci când analizează scrierile lui Roald Dahl susținând că poveștile despre copii neglijanți sunt populare întrucât fantezia este înrădăcinată în „conflictul universal sau aproape universal (...) dintre egoismul natural al unui copil și cerințele societății” ceea ce înseamnă că, practic, toți copiii se simt abandonați într-o oarecare măsură, ca parte a procesului lor de maturizare⁵⁰. Roald

⁴⁵ *Ibidem*, p. 45 și urm.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 59.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 41.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 12.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 66.

⁵⁰ D. Petzold, „Wish-fulfilment and subversion: Roald Dahl's Dickensian Fantasy *Matilda*”, (...) *art. cit.* p. 191.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 188.

Dahl pare că duce la extrem pericolul și neglijarea, ambele fiind teme recurente, întrucât reflectă anxietăți comune ale copilăriei. În acest sens, psihologii consideră că toți copiii, la un moment dat, văd viața potențial periculoasă iar principala lor teamă este legată de abandon⁵¹.

În povestea de față, prin intermediul aceluiași text autorul le transmite mesaje distincte copiilor și adulților ceea ce implică „o dublă adresare”⁵². Copilului îi transmite ideea că miza este uriașă, respectiv că este necesară eliberarea de sub autoritatea adulților. Aflată în situații limită, la granița dintre dorințe și lumea dezamăgitoare, Matilda reușește să-și găsească propriul drum. Adulților le transmite că abuzul, neglijența și umilința nu fac parte din îndatoririle părintești, respectiv că educația nu se realizează prin intermediul fricii. Astfel, pentru a răspunde la întrebarea inițială a secțiunii, considerăm că lectura este una potrivită, întrucât autorul demonstrează măiestrie în utilizarea diverselor tehnici, pentru a reduce posibilele efecte terifiante ale violenței. Toate acestea vor fi analizate în secțiunea următoare, pentru a demonstra că textul este departe de a fi considerat necorespunzător ori incomod.

3. Strategiile lui Roald Dahl pentru a masca violența-umorul și fantezia

În secțiunea anterioară, am observat cum autorul Roald Dahl a fost acuzat cu ușurință de folosirea violenței, în mod iresponsabil, în scrierile sale. Ca atare, pentru a demonstra contrariul, trebuie să arătăm că varietatea de tehnici pe care acesta a folosit-o, a avut rolul de a disimula scenele înfricoșătoare. Potrivit autorului, „children know that the violence in mystories is only make-believe (...) when violence is tied to fantasy and humour, children find it amusing”⁵³. În cadrul secțiunii de față vom analiza umorul ca metodă des întâlnită în operele lui Dahl și vom evidenția rolul său în reprezentarea violenței. Apoi vom acorda o atenție deosebită și fanteziei, metodă pe care Dahl o utilizează frecvent în scrierile sale pentru copii, cu scopul de a minimiza efectele scenelor violente. În fine, vom menționa și alte strategii narrative regăsite în romanul *Matilda*, tocmai pentru a demonstra că scopul autorului a fost unul moralizator.

⁵¹ În acest sens, S. Tenenbaum, *Abandonul. Ce înseamnă frica de abandon și cum o depășim*, trad. Roxana Popescu, Editura Philobia, București, 2022, p. 28.

⁵² P. Hunt, *An Introduction to Children' Literature*, Editura Oxford University Press, Oxford, 1994, p. 186.

⁵³ H. Worthington, „An Unsuitable Read for a Child? Reconsidering Crime and Violence in Roald Dahl's Fiction for Children”, în *Roald Dahl. New Casebooks*, A. Alston, C. Butler (ed.), Editura Palgrave Macmillan, 2012, p. 123-141, [online] la adresa web: https://www.researchgate.net/publication/311568739_An_Unsuitable_Read_for_a_Child_Reconsidering_Crime_and_Violence_in_Roald_Dahl's_Fiction_for_Children, accesată la data de 18.06.2025.

Potrivit autoarei Violeta Irimia, noțiunea de umor a fost utilizată pentru prima dată, în Marea Britanie, pentru a arăta o stare de spirit⁵⁴. Spunem despre umor că reprezintă un fenomen social și psihologic deopotrivă și că se încadrează în clasa „emoțiilor estetice”⁵⁵. În expunerile narative, umorul poate ascunde un paradox ironic, tocmai prin punerea în contrast a lumii cotidiene cu cea redusă la absurd, în mod deliberat⁵⁶. Astfel, putem afirma că umorul reprezintă o cale de expunere a ironiei iar aceasta din urmă poate conține elemente umoristice pentru a minimiza efectul satiric al unui text. Tehnica deghizării ironiei prin umor a fost utilizată și de către autorul Roald Dahl în romanul *Matilda*. Potrivit literaturii de specialitate, Dahl implementează „violenta cathartica și ludică”⁵⁷, recunoscând nevoia copiilor de a deține puterea. Acest lucru nu este deloc surprinzător, dacă avem în vedere că Dahl a avut o înclinație pentru comic și în scrierile sale pentru adulți. Textele dezvăluie situații în care cititorul râde și este dezgustat, în mod simultan. Se pare că secretul său constă în descrierea tuturor episoadelor violente prin replici umoristice, pentru a reduce impactul negativ. Putem oferi ca exemplu scena în care directoarea Trunchbull o aruncă pe Amanda Thripp peste gard. Fostă campioană olimpică la aruncarea cu ciocanul, domnișoara Trunchbull o ridică în aer pe Amanda și o aruncă peste gard, remarcând: „Not bad (...) considering I’m not in strict training. Not bat at all”⁵⁸. Prin combinarea actului de maltratare a copilei cu ambițiile sportive ale directoarei, se obține efectul umoristic dorit de narator. Totodată, cititorul nu se așteaptă ca directoarea să se comporte atât de brutal, astfel că scenele par ireale.

O altă formă de umor utilizată de Roald Dahl este reprezentată de batjocură. În cadrul romanului *Matilda*, batjocura este îndreptată cu precădere împotriva adulților. Atunci când Matilda decide să le facă farse tatălui și domnișoarei Trunchbull, aceștia din urmă sunt ridiculizați astfel încât actele de violență și puterea pe care o exercită asupra copilei să nu mai fie împovăraătoare pentru cititor. În scenele care surprind insultarea copilei de către tatăl ei, autorul alege să îl descrie pe bărbat ca fiind „silly and ignorant”⁵⁹ în comparație cu fiica sa. Observăm că batjocura reprezintă o interacțiune a umorului cu violența, fiind o tehnică ce distrage atenția de la adevăratele probleme. Așa cum am arătat mai sus, Roald Dahl apelează frecvent la umor pentru a crea o atmosferă relaxată și lipsită de amenințare. Efectul umoristic este obținut prin reacțiile amuzante la actele de violență exercitate în text, astfel că cititorului nu îi mai este teamă de consecințe.

⁵⁴ V. I. Irimie, *Ce este umorul? Sinteze teoretice*, Editura Universității Transilvania din Brașov, Brașov, 2025, p. 9, e-book [online] la adresa web: <https://ebooks.unitbv.ro/wp-content/uploads/2025/03/978-606-19-1780-8-work.pdf>, accesată la data de 18.06.2025.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁵⁷ D. Cogan Thacker, „Fairy Tale and Anti-Fairy Tale: Roald Dahl and the Telling Power of Stories”, în A. Alston, C. Butler (ed.), *Roald Dahl. New Casebooks*, Editura Palgrave Macmillan, 2012, pp. 14-30, DOI:10.1007/978-1-137-28504-1_2.

⁵⁸ R. Dahl, *Matilda (...) op. cit.*, p. 116.

⁵⁹ R. Dahl, *Matilda (...) op. cit.*, p. 20.

Mai mult decât atât, cititorul nu se va identifica cu personajele violente, pentru că acestea joacă mereu un rol secundar. În fine, conchidem prin a spune că indiferența veselă a personajului principal ori chiar a abuzatorului, alături de actele ireale de violență venite din partea personajelor secundare fac ca întregile scene din roman să pară inofensive.

În cele ce urmează vom pune în evidență o altă tehnică folosită de autor, respectiv fantezia. După cum am menționat anterior, scrierile lui Dahl sunt opere fantastice. Scopul autorului este acela de a disimula aspectele negative din text, astfel încât cititorul să nu se simtă în pericol.

În general, violența reprezintă o parte integrantă a basmelor, deoarece acestea din urmă permit desfășurarea unor scene care n-ar putea avea loc în realitate. Întrucât poveștile lui Dahl sunt considerate basme, actele violente capătă o notă ireală și, prin urmare, sunt atenuate. Putem afirma că, natura fantastică a romanului *Matilda* constă în actele de violență exagerată, cum este cazul aruncării Amandei Thripp peste gard sau a pedepsirii lui Bruce Bogtrotter. Matilda pare să fi descoperit secretul domnișoarei Trunchbull și consideră că părinții nu i-ar da niciodată crezare, dacă ar avea curajul să le povestească: „He wouldn’t, Matilda said. And the reason is obvious. Your story would sound too ridiculous to be believed. And that is the Trunchbull’s great secret”⁶⁰. În mod similar, nici cititorul nu va putea crede că actul de violență este real, tocmai din pricina comportamentului exagerat. În plus, majoritatea scenariilor care îl vor face pe cititor să se îndoiască de existența lor sunt cele de violență indirectă.

O altă tehnică folosită de autor este de a ilustra personajele negative prin intermediul exagerărilor și a stereotipurilor. De pildă, domnișoara Trunchbull reprezintă întruchiparea răului iar comportamentul său este marcat de răutate. Trăsăturile de caracter se reflectă și în aspectul fizic ilustrat în carte. Naratorul susține că domnișoara Trunchbull era o femeie robustă, mare și urâtă cu îmbrăcăminte ciudată, olimpică la aruncarea cu ciocanul, aspecte aflate în contrast cu funcția de director a unei școli⁶¹. Asemenea detalii îi fac pe cititori să se îndoiască de realitatea personajelor, privindu-le ca pe niște simple caricaturi din desenele animate. Acest lucru este întărit și de faptul că, niciunul dintre personaje nu se rănește grav și nici nu moare, subliniindu-se, încă o dată, natura nerealistă a poveștilor. În încercarea sa de a devia conținutul poveștii, Dahl nu numai că expune personaje ireale, dar le subminează și mesajele în condiții neașteptate, parodice și revoltătoare⁶².

În fine, pe lângă tehnicile analizate mai sus, putem aminti și comentariile ocazionale făcute de personaje, evitarea descrierilor detaliate ale evenimentelor violente, respectiv tendința autorului de a permite ca răul să afecteze doar

⁶⁰ *Ibidem*, p. 117.

⁶¹ Vezi capitolul Miss Trunchbull în R. Dahl, *Matilda (...) op. cit.*, p. 56.

⁶² C. M. Bartu, „When Fairy Tales Go Astray: The Dark Humour of Violence in Roald Dahl’s Revolting Rhymes”, în *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, vol. 38, nr. 2, 2021, pp. 522-531, DOI:10.32600/huefd.889259.

personajele secundare. Matilda este cruțată și reușește să combată răul, aspect regăsit adesea în *corpus*-ul de basme și povești populare din Occident.

În concluzie, în loc să acorde prioritate obedienței, Roald Dahl le permite personajelor să depășească limitele pasivității, astfel încât cititorul să privească spre un erou. Mai mult decât atât, umorul pe care îl folosește în text binedispune și are un impact pozitiv asupra cititorului. El are rolul de a detensiona atmosfera și de a facilita comunicarea. Prin stilul său specific de a combina umorul cu violența, autorul îi oferă cititorului tot ce este mai bun din ambele lumi, utilizând contexte familiare și finaluri neașteptate. În acest fel, Roald Dahl creează o lume a basmelor moderne, în care atmosfera este hrănită de moștenirea îndelungată a basmelor tradiționale și destinsă prin pasaje umoristice.

4. Implicații juridice- exercitarea necorespunzătoare a autorității părintești, violența în familie și fenomenul bullying

În prezent, copilăria se bucură de o abordare interdisciplinară, corelată cu o metodologie proprie, bazată pe studierea problemelor legate de viața copiilor și pe apărarea drepturilor acestora. În acest sens, ne confruntăm cu o interpretare modernă a conceptului, în diferite contexte, autorii sugerând chiar existența unui fenomen numit „childcentrism”⁶³. Din punct de vedere etimologic, termenul este format din cuvântul englezesc *child* și din latinescul *centrum*, aspect care dezvăluie o concentrare asupra intereselor și nevoilor directe ale copiilor în raport cu adulții.

În plan social, autorii au identificat trei direcții de cercetare care vizează copilul. Prima se concentrează pe prezentarea copilului ca persoană, ca membru al unui grup social⁶⁴. Pentru a dezvălui locul central pe care îl ocupă copilul, au fost relevante cercetările etnologice privind statutul familial al acestuia⁶⁵. Cea de-a doua direcție prezintă o viziune constructivistă asupra copilului, considerându-l pe acesta capabil să-și organizeze în mod independent viața, fără intervenția adulților. În fine, cea de-a treia direcție de cercetare prezintă istoria copilăriei prin sistematizarea cunoștințelor, în raport cu etapele de percepție asupra conceptului în sine. Astfel, cercetătorii încep prin prezentarea unui adult în miniatură și ajung până la idealul filosofic al copilului fericit⁶⁶. În secțiunea dedicată operei lui Roald Dahl am

⁶³ K. Hanson, O. Nieuwenhuys, „A Child-Centered Approach to Children’s Rights Law Living Rights and Translations”, în J. Todres, and S. M. King (ed.), *The Oxford Handbook of Children’s Rights Law*, Editura Oxford Handbooks, 2020, pp. 100-118, DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190097608.013.6>.

⁶⁴ C. Bărbulescu, *Universul înruderii. Între istorie și antropologie. Caiet de seminar pentru uz intern*, Editura Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2000, p. 53.

⁶⁵ A. v. Gennep, *The rites of passage*, Editura Rockledge and Paul Kegan, Londra, 1960, p. 3 și urm., [online] la adresa web: <https://pdfs.semanticscholar.org/ce29/5f47dacc8617fba42ce7e1129ff7e1594504.pdf>, accesată la data de 19.06.2025.

⁶⁶ O. Kvas, „Childcentrism-Child’s Pedagogic as humanum”, în *Roczniki Pedagogiczne*, tomul 6, vol. 42, nr. 2, 2014, pp. 51-60, [online] la adresa web: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rped/article/view/2400>, accesată la data de 19.06.2024.

analizat deja viziunea acestuia asupra copilului. Coroborat cu cele trei direcții de cercetare, putem afirma că autorul preia ce e mai bun din fiecare teorie, astfel că Matilda este deopotrivă parte a nucleului familial, copila minune descurcăreță și, în final, copila fericită în noua sa familie.

În domeniul juridic, situația copilului este vizată de multiple reglementări de ordin intern și internațional, cu scopul de a stabili drepturile fundamentale specifice și de a promova autonomia copilului ca subiect de drept. Unul dintre documentele relevante în materie este reprezentat de *Convenția ONU* din anul 1989⁶⁷, acesta fiind considerat de autori drept „actul de naștere al protecției drepturilor copilului”⁶⁸. Pe lângă documentul menționat regăsim *Convenția privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale*⁶⁹, *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*⁷⁰ dar și multe alte regulamente⁷¹ ori principii⁷². Pe plan intern, principalele reglementări care vizează relațiile dintre părinți și copii sunt prevăzute în Codul civil⁷³, respectiv în Legea nr. 272/2004⁷⁴.

În romanul *Matilda* am identificat o serie de pasaje care dezvăluie nerespectarea drepturilor copilului, fără a le dezvolta din punct de vedere juridic. În cadrul secțiunii de față dorim să amintim care ar fi fost mijloacele legale de apărare pe care Matilda le-ar fi putut utiliza împotriva violenței sau a *bullying*-ului, dacă povestea ar fi fost una reală. Totodată, vom identifica care sunt consecințele exercitării necorespunzătoare a autorității părintești.

Pentru început, amintim faptul că „ansamblul drepturilor și a îndatoririlor părintești cu privire la copil” poartă numele de autoritate părintească⁷⁵ și presupune protejarea copilului prin intermediul părinților, respectându-se principiul interesului superior al acestuia. În loc să o protejeze, părinții Matildei îi încalcă nenumărate drepturi, dintre care amintim: dreptul la libertatea de exprimare (copilul este adesea redus la tăcere de părinți), dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (fetiței îi este interzisă lectura), dreptul la educație (copila este înscrisă la școală cu întârziere), dreptul la sănătate (de cele mai multe ori, fetița este lăsată flămândă și nesupravegheată acasă), dreptul de a beneficia de un mediu de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială și altele. Ca urmare a unui astfel de comportament al părinților Matildei, s-ar putea institui măsura decăderii din drepturile părintești, reglementată în legislația națio-

⁶⁷ Ratificată în România prin Legea nr. 18/1990, publicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

⁶⁸ M. Avram, *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2022, p. 390.

⁶⁹ România a ratificat Convenția prin Legea nr. 252/2010, publicată în M. Of. nr. 885 din 29 decembrie 2010.

⁷⁰ Publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 303/1 din 14 decembrie 2007.

⁷¹ De pildă, Regulamentul (UE) 2019/1111 publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la data de 02.07.2019.

⁷² *Vezi Principiile dreptului european al familiei relative la autoritatea părintească*, promovate de Comisia Europeană privind Legislația familiei, [online] la adresa web: <http://ceflonline.net/principles/>, accesată la data de 20.06.2025.

⁷³ Legea nr. 287/2009, publicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

⁷⁴ Publicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

⁷⁵ L. Irinescu, *Dreptul familiei*, Editura Hamangiu, București, 2024, p. 436.

nală prin art. 508, alin (1) din Codul civil⁷⁶, respectiv prin art. 94 din Legea 272/2004 cu privire la drepturile copilului⁷⁷. O astfel de măsură poate fi luată în situația în care părinții pun în pericol viața, sănătatea ori dezvoltarea copilului. De pildă, neglijarea copilului, insultarea ori umilirea acestuia constituie motive pentru instituirea decăderii. Pe plan internațional, *Convenția cu privire la drepturile copilului*⁷⁸ prevede, la art. 19 că „statele trebuie să asigure protejarea copiilor împotriva abuzului, neglijenței, ori a actelor de violență din partea părinților”⁷⁹.

O definiție a neglijenței ne este oferită de către *National Society for the Prevention of Cruelty to Children* și presupune următoarele: „Neglect is the ongoing failure to meet a child's basic needs and the most common form of child abuse”⁸⁰. Pe site-ul dedicat societății sus-menționate regăsim și diversele forme de neglijență existente în viața de familie precum: neglijența fizică (care se referă la triada existențială: mâncare, îmbrăcăminte și adăpost), neglijența educațională (refuzul oferirii unei educații), neglijența emoțională (care presupune ignorare, umilire, intimidare sau izolare) respectiv neglijența medicală (refuzul sau ignorarea recomandărilor medicale)⁸¹. În cadrul romanului *Matilda* putem regăsi aproximativ toate formele de neglijență, suficient cât să îi putem trage la răspundere pe soții Wormwood.

Mergem mai departe și aducem în discuție implicațiile juridice care rezultă din calitatea de elev a Matildei. Conform art. 28 din *Convenția cu privire la drepturile copilului*⁸² „Fiecare copil are dreptul la educație (...) iar măsurile de disciplină în școli trebuie să respecte drepturile copiilor și să nu fie violente”. Cu toate acestea, domnișoara Trunchbull are un comportament agresiv și-i rănește adesea pe copii. Măsurile disciplinare folosite de directoare sunt ilegale, astfel că putem antrena și răspunderea juridică a acesteia, în acord cu directivele *Convenției pentru drepturile copilului* dar și cu legi interne precum *Legea educației naționale nr. 1/2011*⁸³.

Pe lângă măsurile disciplinare ilegale, în roman poate fi identificat și fenomenul *bullying*, prezent deopotrivă în viața cotidiană. Conform *Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. 7 alin. (1[^]1), art. 56 [^]1 și ale pct. 6[^]1 din anexa la Legea educației naționale nr. 1/2011*⁸⁴ „bullying este acțiunea sau seria de acțiuni fizice, verbale, relaționale și/sau cibernetice, într-un context social dificil de

⁷⁶ Legea nr. 287/2009, publicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

⁷⁷ Publicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

⁷⁸ Ratificată în România prin *Legea nr. 18/1990*, publicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

⁷⁹ Conținutul articolului 19 din *Convenția cu privire la drepturile copilului* poate fi consultat [online], la adresa web: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>, accesată la data de 20.06.2025.

⁸⁰ Pentru detalii, a se vede *National Society for the Prevention of Cruelty to Children* [online], la adresa web: https://www.nspcc.org.uk/keeping-children-safe/types-of-abuse/neglect/?utm_old=neglect, accesată la data de 20.06.2025.

⁸¹ *Idem*.

⁸² Ratificată în România prin *Legea nr. 18/1990*, publicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

⁸³ Publicată în M. Of., Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

⁸⁴ Publicate în M. Of. nr. 492 din 10 iunie 2020, [online], la adresa web: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/226680>, accesată la data de 20.06.2025.

evitat, săvârșite cu intenție, care implică un dezechilibru de putere, au drept consecință atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptate împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane(...), comportamente ce se desfășoară în unitățile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale. Sunt excluse termenului de violență psihologică – bullying relațiile violente dintre adulți și copii și relațiile violente între adulți în cadrul unității de învățământ⁸⁵. Totodată, conform lit. e) a aceluiași articol, abuzul emoțional reprezintă „expunerea repetată a unui copil la situații al căror impact emoțional depășește capacitatea sa de integrare psihologică. În această situație, abuzul emoțional vine din partea unei persoane care se află în relație de încredere, de răspundere sau de putere cu copilul. Ca modalitate concretă, o situație de abuz emoțional poate îmbrăca formă de umilire verbală și/sau nonverbală, intimidare, amenințare, terorizare, restrângerea libertății de acțiune, denigrarea, acuzațiile nedrepte, discriminarea, ridiculizarea și alte atitudini ostile sau de respingere față de copil”. Realizând o incursiune în lectura romanului, este limpede că Matilda a fost supusă numeroaselor episoade de *bullying* verbal și de abuz emoțional, atât în cadrul familiei cât și la școală. Adulții din poveste tind să folosească metode violente pentru a se impune și pentru a-și folosi puterea socială. Utilizarea continuă a abuzului emoțional ori a violenței dovedește nevoia agresorilor de a ataca, în mod intenționat, dorința victimelor de a fi independente.

În concluzie, analiza juridică a romanului dezvăluie o serie de sancțiuni aplicabile abuzatorilor, respectiv modalitățile de apărare pe care le poate utiliza copilul victimă. Dacă acțiunea de prevenire a acestor fenomene violente eșuează tocmai din pricina adulților implicați, copilul va avea la dispoziție sprijin din exterior. Consiliul Europei a demarat o acțiune amplă cu scopul eliminării violenței din școală, prin educarea persoanelor dar și prin adoptarea unor instrumente de lucru, cum este cazul documentului intitulat *Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education*⁸⁶. Dincolo de aspectul narativ, constatăm că violența în familie sau în școală, alături de neglijență reprezintă preocupări constante în toate țările europene. Pentru a combate astfel de comportamente va fi nevoie de un efort considerabil comun, inclusiv prin intermediul literaturii. Roald Dahl pare să fi intuit problemele secolului XXI și-și folosește ficțiunile pentru a transmite un mesaj împotriva agresiunii. Tocmai de aceea, mulți dintre profesori îi îndeamnă pe copii să citească romanul *Matilda*, ca lectură suplimentară, încă din ciclul primar. Fără a negocia cu adulții agresori, Dahl alege diverse metode de a le sustrage puterea, prin intermediul copiilor. Acest aspect le conferă curaj și încredere, adică tot ce este necesar pentru a se elibera de sub mrejele puterii asupritoare.

⁸⁵ Art. 1, lit. a) din *Normele metodologice de aplicare a prevederilor art. 7 alin. (1[^]1), art. 56 [^]1 și ale pct. 6[^]1 din anexa la Legea educației naționale nr. 1/2011*, publicate în M. Of. nr. 492 din 10 iunie 2020.

⁸⁶ Conținutul documentului poate fi consultat [online], la adresa web: <https://rm.coe.int/16803034e5>, accesată la data de 20.06.2025.

4. Concluzii.

Roald Dahl, autorul de ficțiuni pentru copii, a fost o victimă a abuzului emoțional, aspect reflectat în dimensiunea biografică a romanului *Boy: Tales of Childhood*. Descoperirea poveștilor sale, a căror popularitate a fost recunoscută în întreaga lume, are ca rezultat conturarea unei noi percepții asupra copilăriei. Romanul *Matilda* spune povestea unei fetițe cu o minte sclipitoare, victimă a neglijenței și a violenței. Prin manipularea umorului și a fantasticului, autorul a reușit să pună în scenă o tragicomedie. Tehnica sa narativă s-a dovedit eficientă în crearea unor secvențe amuzante și grotești deopotrivă iar textul în sine transmite compasiune pentru copii, în calitate de victime ale abuzului, aspect care califică lectura ca fiind una potrivită pentru orice vârstă. În timp ce adulții se grăbesc să îi considere textele nepotrivite, copiii îl privesc ca pe un salvator, în principal pentru că scrierile sale condamnă nedreptatea familială, agresivitatea și regulile absurde. Cititorul nu percepe pe deplin greutatea cu care se confruntă Matilda, întrucât autorul o înzestrează pe fetiță cu inteligență și curaj pentru a face față presiunii. Grație umorului folosit ca tehnică narativă, cititorul se distanțează de realitatea dură a evenimentelor și nu realizează starea de pericol. Putem afirma că umorul are un rol mediativ în poveste, întrucât atrage și menține atenția cititorului asupra aspectelor amuzante. Totodată, introducerea elementelor fantastice stimulează imaginația-singurul spațiu sigur pentru manifestarea emoțiilor. Rezultatul final a constat într-o poveste atemporală, înrădăcinată în anxietățile comune ale copilăriei.

În concluzie, romanul *Matilda* reprezintă o capodoperă a literaturii pentru copii, care ne oferă prilejul de a reflecta asupra legilor care se aplică în școli, asupra drepturilor copiilor și asupra modului în care aceștia trebuie să fie tratați de către adulți.

Referințe:

- Anderson H., *The dark side of Roald Dahl*, [online] la adresa web: <https://www.bbc.com/culture/article/20160912-the-dark-side-of-roald-dahl>.
- Avram M., *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2022.
- Bartu C. M., „When Fairy Tales Go Astray: The Dark Humour of Violence in Roald Dahl's Revolting Rhymes”, în *Haceteppe Universitesi Edebiyat Fakultesi Dergisi*, vol. 38, nr. 2, 2021, pp. 522-531, DOI:10.32600/huefd.889259.
- Bărbulescu C., *Universul înrudirii. Între istorie și antropologie. Caiet de seminar pentru uz intern*, Editura Universității Babes-Bolyai, Cluj-Napoca, 2000.
- Beauvais C., „Child Giftedness as Class Weaponry: The Case of Roald Dahl's Matilda” în *Children's Literature Association Quarterly*, vol. 40, nr. 3, DOI:10.1353/chq.2015.0036.
- Cogan Thacker D., „Fairy Tale and Anti-Fairy Tale: Roald Dahl and the Telling Power of Stories”, în A. Alston, C. Butler (ed.), *Roald Dahl. New Casebooks*, Editura Palgrave Macmillan, 2012, DOI:10.1007/978-1-137-28504-1_2.
- Culley J., „Roald Dahl-It's about Children and It's for Children-But Is It Suitable?” în *Children's Literature in Education*, vol. 22, DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01139908>.
- Dahl R., *Boy: Tales of Childhood*, Editura Penguin Books, Londra, 2011.
- Dahl R., *Matilda*, Editura Penguin Group, New York, 1988.
- Grenby M. O., *Children's Literature*, Editura Edinburgh University Press, Edinburgh, 2014.
- Hanson K., Nieuwenhuys O., „A Child-Centered Approach to Children's Rights Law Living Rights and Translations”, în J. Todres, and S. M. King (ed.), *The Oxford Handbook of*

- Children's Rights Law*, Editura Oxford Handbooks, 2020, DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190097608.013.6>.
- Held J. M., *Roald Dahl and Philosophy: A Little Nonsense Now and Then*, Editura Renman and Littlefield, London, 2014.
- Hintz C., Tribunella E.L., *Reading Children's Literature: A Critical Introduction*, Editura Bedford St. Martin's, New York, 2013.
- Hunt P., *An Introduction to Children's Literature*, Editura Oxford University Press, Oxford, 1994.
- Immel A., cap. „Children's Books and Constructions of Childhood” în M. O. Grenby și A. Immel (ed.), *The Cambridge Companion to Children's Literature*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2009, [online] la adresa web: https://assets.cambridge.org/97805218/68198/frontmatter/9780521868198_frontmatter.pdf.
- Irimie V. I., *Ce este umorul? Sinteze teoretice*, Editura Universității Transilvania din Brașov, Brașov, 2025.
- Irinescu L., *Dreptul familiei*, Editura Hamangiu, București, 2024.
- Janecek S., *The Role of Violence in Roald Dahl's Fiction for Children*, teză susținută la Universitățile Wien, 2014, [online] la adresa web: <https://services.phaidra.univie.ac.at/api/object/o:1308812/get>.
- Kvas O., „Childcentrism-Child's Pedagogic as humanum”, în *Roczniki Pedagogiczne*, tomul 6, vol. 42, nr. 2, 2014, [online] la adresa web: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rped/article/view/2400>.
- Maneeyingsakul P., *Repositioning Roald Dahl: Morality and Fantasy in Dahl's Life and Writing for Children*, Teză în Filosofie susținută la University of Hull, 2021, [online] la adresa web: <https://core.ac.uk/download/556181005.pdf>.
- Oring E., *Just Folklore. Analysis, Interpretation, Critique*, Editura Cantilever Press, 2012.
- Petzold D., „Wish-fulfilment and subversion: Roald Dahl's Dickensian Fantasy *Matilda*”, în *Children's Literature in Education*, vol. 23, 1992, DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01134005>.
- Richter B., „Roald Dahl and Danger in Children's Literature”, în *Sewanee Review*, vol. 123, nr. 2, 2015, [online] la adresa web: <http://www.jstor.org/stable/43663051>.
- Roald Dahl's complicated character*, [online] la adresa web: <https://www.britannica.com/video/biography-british-author-roald-dahl/-293563>.
- Tenenbaum S., *Abandonul. Ce înseamnă frica de abandon și cum o depășim*, trad. Roxana Popescu, Editura Philobia, București, 2022.
- Von Gennep A., *The rites of passage*, Editura Rockledge and Paul Kegan, Londra, 1960.
- Worthington H., „An Unsuitable Read for a Child? Reconsidering Crime and Violence in Roald Dahl's Fiction for Children”, în A. Alston, C. Butler (ed.), *Roald Dahl. New Casebooks*, Editura Palgrave Macmillan, 2012, [online] la adresa web: https://www.researchgate.net/publication/311568739_An_Unsuitable_Read_for_a_Child_Reconsidering_Crime_and_Violence_in_Roald_Dahl's_Fiction_for_Children.

